

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА НА СТАЖАНТСКАТА ПРАКТИКА ПРЕД СТУДЕНТИ – БЪДЕЩИ УЧИТЕЛИ

Доц. д-р Илиана Петкова,
гл. ас. д-р Марияна Илиева,
Владислава Станоева,
Георги Чавдаров

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Акцентът в настоящата статия е практическата подготовка на студентите от специалност „Педагогика“ на Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“, и по-конкретно предизвикателствата, които срещат те по време на своята стажантска практика. Проведеното анкетно проучване е със завършилите през академичната 2022/2023 г. и разкрива ключовата роля на учителя наставник при формирането на функционалните професионални компетентности на бъдещите учители. Резултатите показват удовлетвореност от начина на организиране на стажантската практика и академичната подготовка, която имат студентите. Препоръките са по посока комуникацията стажант – учител наставник и работата помежду им.

Ключови думи: висше образование; педагогика; практическа подготовка; бъдещи учители; стажантска практика

Въведение и теоретична обосновка

През последните десетилетия като основен и най-важен се очертава апелът за тясна обвързаност между теорията и практиката. Работодателите очакват образованието да подготви подрастващото поколение в търсените знания, умения и компетентности. Именно припокриването на очакванията на двете страни е индикатор за качеството на образованието. Европейският съюз е начертал своята бъдеща стратегия¹, залагайки на интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж. В една от ключовите инициативи „Младеж в движение“ се отбелязва че държавите членки на ЕС трябва да повишат отвореността и пригодността на образователните системи, като изградят национални квалификационни рамки, съгласуват по-добре образователните резултати с нуждите на пазара на труда и подобрят излизането на младите хора на пазара на труда чрез интегрирани действия, включващи насоки, съвети и обучение

на работното място. Търси се сътрудничество между всички заинтересовани страни с цел създаване на гъвкави образователни мостове между отделните сектори и нива на образование и обучение.

В унисон с посочените европейски изисквания все повече акцент се поставя на практическата подготовка, на онзи мост между знанията и уменията, който гарантира по-плавния преход към реалните условия на труд.

Учителската професия е една от тези, които изправят участниците в нея пред множество предизвикателства. Стажантската практика на студентите – бъдещи учители, е едно такова изпитание както за учителя наставник, така и за обучаемия. Редица български изследователи – Фартунова, Пенчева, Кючуков, Коева, Делчева, описват начина на протичане, изследват трудностите, пред които се изправят студентите.

Във Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“ стажантската практика в специалност „Педагогика“ се провежда съгласно държавните изискванията за придобиване на професионална квалификация „Учител“, заложиени в конкретната Наредба². Студентите предварително биват разпределени по училища, с които има сключени договори за съответната учебна година. Учителите наставници започват да работят в екип с един студент. В рамките на практиката те наблюдават 15 урока и изнасят 22 тематични единици в съответния клас според изискванията на *чл. 12 от Наредбата*.

За целите на преддипломната/стажантска практика през 2016 г. се разработва стажантско портфолио, в което са включени: подробно указание за начина на организиране и протичане на практиката, образци на протоколи за наблюдения и изнасяне на теми, указание за изготвяне на дневник, който е част от цялата документация, съгласно *чл. 39, ал. 3 от Наредба № 15³* относно статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти. Посочени са и задълженията на учителя наставник в пълно съответствие с *чл. 40 от посочената наредба*.

През 2019 г. е проучено мнението на студентите от специалност „Педагогика“ на Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“, учителите наставници и преподавателите, участващи в изпитните комисии. Резултатите показват, че обучаемите са „удовлетворени от своята подготовка по фундаменталните и профилирани учебни дисциплини..., при подготовката и планирането на часа и ефективното разпределение на времето в него с оглед постигане на поставените цели“ (Petkova, Parvanova, Gospodinov, Ilieva 2019, p. 47). Учителите наставници подчертават, че „студентите успешно изпълняват задълженията си в хода на практиката съобразно очакванията на учителите наставници и вменените им функции, показват уважение към учителя наставник, другите колеги и спазват етичния кодекс на училището, навременно осъществяват планираните дейности, създават мотивираща учебна среда в часовете и стимулират учениците за работа“ (Petkova, Parvanova, Gospodinov, Ilieva 2019, p. 47).

Дизайн на изследването

С цел усъвършенстване цялостното провеждане на преддипломната практика в трите специалности – „Педагогика“, „Неформално образование“ и „Социални дейности“, е разработен подпроект на тема „Преддипломната практическа подготовка на студентите като преход към тяхната професионална реализация“, който е част от проект „Софийски университет – маркер за иновации и технологичен трансфер (SUMMIT)“ (2023 – 2025) с европейско финансиране. Цялостната философия на подпроекта е свързана с проучване мнението на завършващите студенти, базовите специалисти и усъвършенстване на стажантската практика и в трите специалности в три направления – организационно, комуникационно и съдържателно.

Във Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“ се провежда обучение на студенти в две професионални направления: 1.2. Педагогика и 3.4. Социални дейности. Към момента на провеждане на изследването за учебната 2022/2023 г. Факултетът е в договорни отношения с 24 училища, 33 организации, които предоставят различен тип социални услуги, и 14 в сферата на неформалното образование.

В настоящата статия са представени резултатите от изследване мнението на студентите от специалност „Педагогика“. За целта е разработена анкетна карта, която включва 36 въпроса и 6 от демографска част. Тя е структурирана в две части. В първата, обща част, въпросите са 28 и са еднакви за трите специалности. Втората част включва 8 въпроса, които са специализирани за всяка отделна специалност и са формулирани в унисон със спецификата на преддипломната практика. Въпросите са от различен тип – с множествен отговор с 5- или 10-степенна Ликертова скала или отворени въпроси. Тя беше предоставена за попълване на студентите, които се дипломираха през учебната 2022/2023 г. Проучването беше проведено след приключване на практиката, която се провежда в периода март – май. Отговор дадоха 25 студенти.

Анализ на въпроси от общата част

Ключов въпрос в анкетната карта е *„Кои са трите основни предизвикателства, които срещнахте към началото на преддипломната практика?“*. Едно от основните предизвикателства, което студентите са срещнали към началото на преддипломната практика, е липсата на време, за да подготвят уроците си. Повечето от респондентите (18 човека, 72%) смятат, че липсата на време е била голяма пречка за тяхното представяне пред класа и базовите специалисти. Според тях времето е недостатъчно, за да се запознаят с учебното съдържание на предметите: човек и природа, човек и общество, български език и литература, математика и технологии и предприемачество. Независимо че методиките по гореспоменатите учебни предмети се изучават по време на следването, студентите не са подготвени за прилагането им на практика.

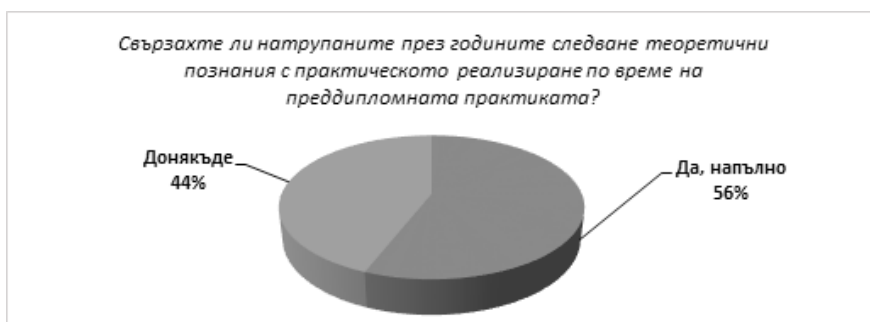
Отдава се повече внимание на теоретичната, отколкото на практическата част. Отделно анкетираните лица смятат, че също така времето е недостатъчно за подготовката на уроците, които ще бъдат предадени на следващия ден.

Липсата на опит също се явява едно от основните предизвикателства, с което се срещат студентите в хода на преддипломната си практика. Това е голям проблем, защото за студентите това е нова среда, която трябва да опознаят и в която трябва да се адаптират за кратко време. Поради пандемията хоспитиранията се извършваха в онлайн среда, което не позволи на студентите да се докоснат до реалната образователна среда. Отделно това е първата среща на студентите с учениците в класната стая. Липсата на опит води до страх от провал и високи нива на стрес, както са отбелязали и някои от участниците в проучването.

Половината от респондентите отбелязват работата с базовия специалист като едно от основните предизвикателства по време на преддипломната практика. Проблеми с комуникацията или изобщо липса на комуникация с базовия специалист е един от най-често избраните отговори. Налагането на нови правила в класната стая по време на практиката на студента при вече установени такива от базовия специалист може да породи проблеми в комуникацията. Често срещани отговори са и дезинформираността и липсата на подготовка от страна на някои базови специалисти. Един от респондентите споделя, че базовият специалист не е бил добре запознат с нужните документи и е търсил подкрепа от самите студенти.

Един от участниците споделя, че за него голямо предизвикателство е било сблъсъкът с работата с дете със СОП и дете, което не владее българския език. Това в действителност може да се окаже голямо предизвикателство, ако студентът не е запознат с методиката на обучение при такъв тип деца.

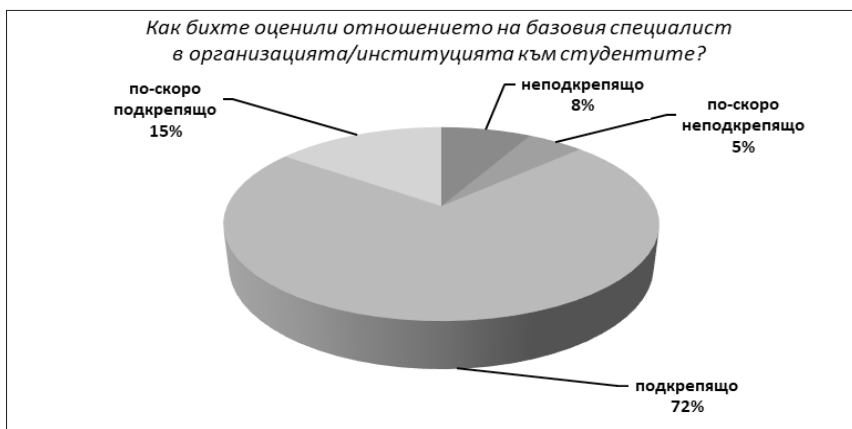
Друг важен въпрос в изследването е: *„Свързахте ли натрупаните през годините следване теоретични познания с практическото реализиране по време на преддипломната практиката?“*. Конкретните резултати са визуализирани на фиг. 1.

Фигура 1

Резултатите от отговорите на анкетираните лица са нееднозначни. Според 56% от респондентите теорията, изучавана в университета, им помага по време на практиката, но има и какво да се подобри. За това може да се съди от немалкия процент отговори „Донякъде“, което показва несигурност и колебание в приложението ѝ.

Отговорите на участниците на въпроса „Как бихте оценили отношението на базовия специалист в организацията/институцията към студентите?“ са позитивни по посока базовите специалисти. Тяхното визуализиране е на фиг. 2.

Фигура 2

По-голямата част от студентите считат, че базовите имат положително отношение към тях, само 8% – че е налице неподкрепящо отношение. Това

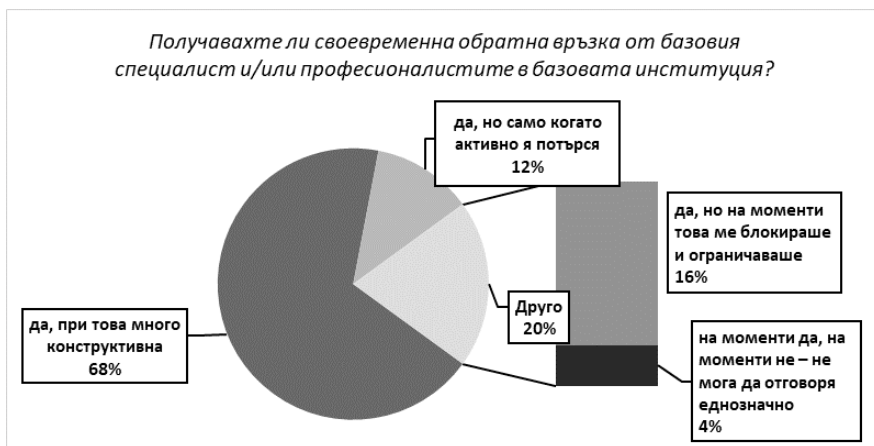
може да се приеме като косвена оценка и за подбора на учителите наставници от страна на директорите. По нормативни изисквания те трябва да са старши или главен учител.

Приблизително близки са отговорите и на въпроса, свързан с *удовлетвореността на студентите от качеството на комуникация с базовия учител*. 19 (76%) от респондентите твърдят, че са напълно удовлетворени от комуникацията си с базовия специалист, а 4-ма (16%) от тях са по-скоро удовлетворени. Един от анкетираните е избрал отговор „Не мога да преценя“ и отново един от респондентите е отговорил, че е „Напълно неудовлетворен/-а“ от качеството на комуникацията с базовия специалист. Добрата комуникация между учителя наставник и студента са ключови за спокойно и ползотворно проведената стажантска практика. Ето защо получените резултати са удовлетворителни и за екипа, организиращ практиката. Това вероятно се дължи и на факта, че студентите в един предварителен етап от организацията на стажантската практика подават заявление, в което посочват до 3 желания в кое училище и при кой учител да я проведат.

Освен добрата комуникация в основата на успешната стажантска практика стои и подкрепата, която оказва учителят наставник. Ето защо на студентите е зададен следният въпрос: *„В каква степен имахте усещането, че сте подкрепени от базовия специалист?“*. Отговорите основно са в една посока и като цяло, са положителни. 80% от анкетираните казват, че получават подкрепа в най-голяма степен, като това са 20 човека от курс, състоящ се от 25 общо, което е наистина висок процент. Относно останалата част от анкетираните, 2-ма от тях са споделили, че не получават никаква подкрепа от базовите специалисти, а други 2-ма са избрали опцията, че получават много подкрепа от базовите специалисти, но не в максимална степен, и 1 е казал, че получава средно ниво на подкрепа.

Идентични са отговорите и на въпроса относно *подкрепата, получена от преподавателите от университета*. По време на своята стажантска практика студентите имат възможност за консултации. Отново 80% от анкетираните са получили подкрепа в най-голяма степен. 4-ма са отговорили, че са я усетили в много голяма степен, и само 1 споделя, че не е усещал никаква подкрепа. Тези данни показват, че преподавателите са ангажирани до последния етап от академичната подготовка на студентите. Те са загрижени за начина на протичане (като организация и като съдържание) на преддипломната практика. На този въпрос студентите имаха възможност да посочат и други хора, които ги подкрепят. Учениците и колегите от курса са тези, които играят важна роля за успешното протичане на практиката. Именно това показва важната функция на всички в процеса, като помежду си студентите могат да обменят идеи, а чрез учениците да преценяват доколко се справят с работата си.

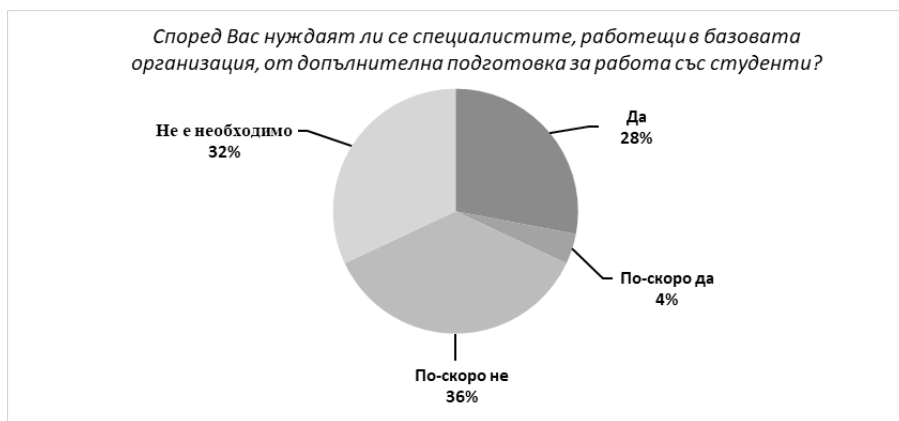
Не без значение е и дали студентите получават „своевременна обратна връзка от базовия специалист и/или професионалистите в базовата институция“. На фиг. 3 са представени резултатите от отговорите на анкетираните лица по въпрос, търсещ отговор на въпроса дали студентите са получавали своевременна обратна връзка от базовия специалист и/или професионалисти-те в базовата институция.

Фигура 3

От всички анкетирани лица 68%, или 17 човека, са получили много конструктивна обратна връзка. Други 12% смятат, че също са я получили, но само когато са я потърсили. От анкетираните студенти 16% смятат, че предоставяната им обратна връзка по-скоро ги е блокирала и ограничавала, като така най-вероятно не са успели да развият всичките си замислени идеи. Само 4% са получавали в различни ситуации и в различни моменти. От **данните** може да се обобщи, че като цяло базовите специалисти осигуряват своевременна обратна връзка, като това е от изключителна важност за студентите, тъй като така те могат да открият грешките си навреме и да ги поправят за бъдещи подобни ситуации.

След като е разработено портфолиото във всяко базово училище, е организирана среща, на която е разяснена неговата същност. Сега това се прави само за новите базови учители. В този контекст студентите са попитани за *необходимостта от допълнителна подготовка на учителите наставници за работа със студенти*, като конкретните данни са визуализирани на фиг. 4.

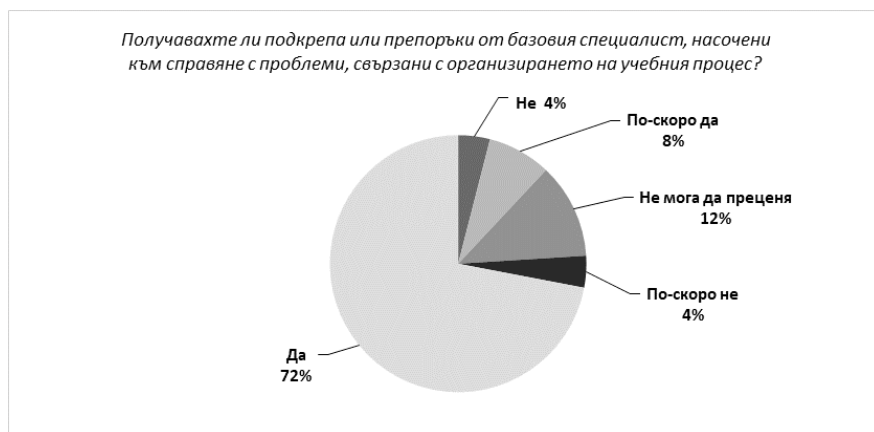
Фигура 4

Общо 32% от студентите са на категоричното мнение, че не е необходима предварителна подготовка. 36% също считат, че по-скоро не е нужна такава. Не е малък обаче процентът (28%) на респондентите, които са убедени, че базовите специалисти се нуждаят от повече подготовка, подкрепени от още 4% които се колебаят, но също препоръчват да има такава.

Обучаемите посочват и в каква насока да бъде тази подготовка – да се запознаят по-дълбоко с практиките от университета, с новата терминология, да използват нови практики и методи, за да протече работата максимално добре и от двете страни.

Анализ на въпроси от специалната част

Специалната част на анкетната карта съдържа 8 въпроса, които насочват вниманието към взаимоотношенията и взаимодействието между учителя наставник и стажант-учителя по време на преддипломната практика. Изводите в резултат от анализа на данни допълват и конструират в цялостен вид корелацията между двата основни субекта. Два от формулираните въпроси са посветени на подкрепата, която стажант-учителите получават от своите учители наставници. Въпросите са по посока на осветляването на взаимодействието в два аспекта – организация на учебния процес и подобряване на уменията за преподаване на бъдещите учители. Първият от тях е формулиран по следния начин: „Получавахте ли подкрепа или препоръки от базовия специалист, насочени към справяне с проблеми, свързани с организирането на учебния процес?“. Конкретните резултати са представени на фиг. 5.

Фигура 5

Наличните данни са показател, че голяма част от респондентите, а именно – 18 (72%), са получили подкрепа или препоръки за преодоляване на трудности и проблеми в организирането на учебния процес. В групата на положителните, но отговори, изразяващи колебание („по-скоро да“), спадат само двама (8%) от анкетираните лица. Не липсват и стажант-учители, които не са получили подкрепа или препоръки, съответно един (4%) категорично посочва отговор „не“, а друг (4%) отбелязва „по-скоро не“. Същевременно анализът на данните показва наличието на трима (12%) респонденти, които са несигурни в своя отговор и поради това отбелязват „не мога да преценя“.

Организацията на учебния процес е основен и важен компонент в реализацията на заложените дидактически задачи в конкретен урок. Подкрепата и препоръките, които стажант-учителят получава по време на своята преддипломна практика от базовия специалист, съдействат за повишаването на неговата педагогическа компетенция. Паралелно с това, уменията за преподаване са генерален фактор, обуславящ качеството на учебния процес.

В рамките на това в анкетната карта се търси степеня на подкрепа, която са усетили стажант-учителите от своите учители-наставници. Въпросът е формулиран по следния начин: „В каква степен се чувствате подкрепени от базовия специалист към подобряване на уменията Ви за преподаване?“.

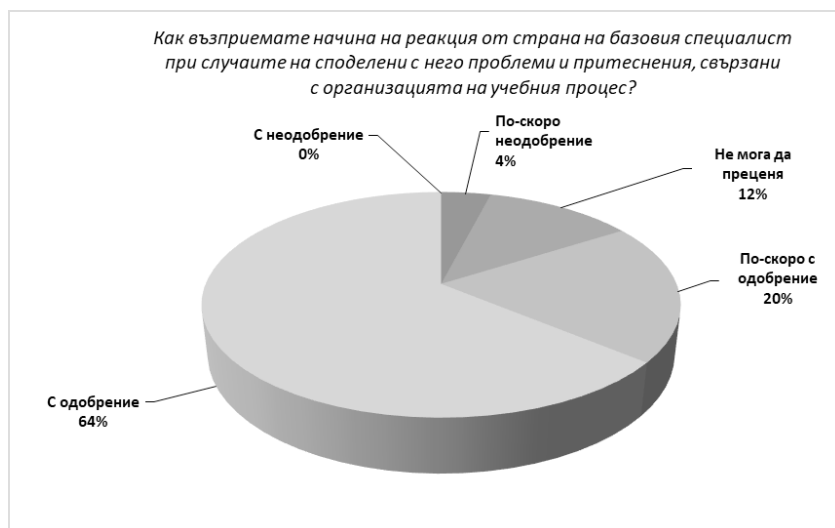

Фигура 6

Анализът на достигнатите данни, визуализирани на фиг. 6, показва, че 18 (72%) от общо 25 анкетирани лица са чувствали във висока степен подкрепа от страна на базовия специалист по отношение на подобряване на уменията им за преподаване. Само петима (20%) маркират, че подкрепата е в средна степен. Но наред с това се наблюдава, че двама (8%) от респондентите се чувстват подкрепени от своя учител наставник в ниска степен.

В обобщение на представените резултати от предходните два въпроса следва да се посочи, че студентите получават подкрепа и препоръки по отношение на справяне с проблеми, свързани с организирането на учебния процес, както и относно повишаване уменията за преподаване от своите учители наставници в големи и положителни стойности.

Следващият въпрос – „Как възприемате начина на реакция от страна на базовия специалист при случаите на споделени с него проблеми и притеснения, свързани с организацията на учебния процес?“, кореспондира с предходните въпроси и позволява да се наблюдава степента на доверие, което се установява в работата и взаимодействието между конкретизираните субекти по време на преддипломната стажантска практика. Отговорите на поставения въпрос се простират от „с одобрение“ до „с неодобрение“ и са визуализирани чрез фиг. 7.

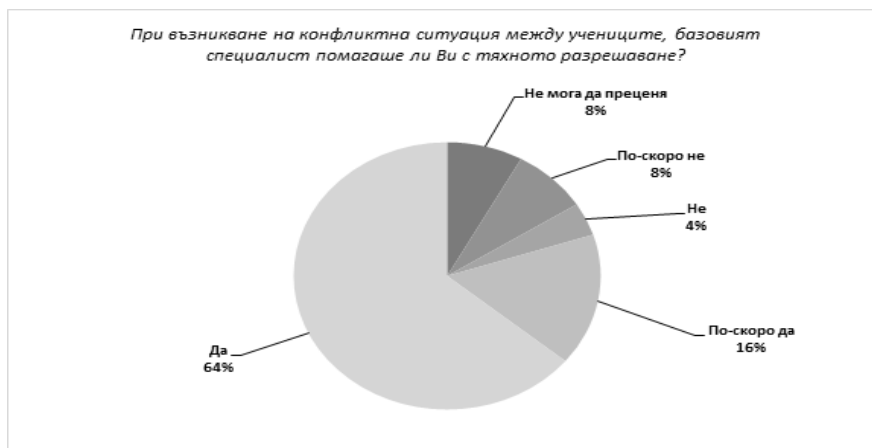

Фигура 7

Резултатите от анализа показват, че нито едно от анкетираните лица не посочва отговор „с неодобрение“. Само един (4%) от респондентите маркира отговор „по-скоро с неодобрение“. Наред с тези малки стойности в негативната степен се наблюдава наличието на отговора „не мога да преценя“, който е отбелязан от трима (12%) от анкетираните лица. Този показател би могъл да се определи като колебание у респондентите или дори белег на повърхностност при общуването им с учителя наставник. Формулираната вероятност не може да се проследи в настоящата анкетна карта, съответно потвърди или отхвърли, но би могла да е предпоставка за друго изследователско проучване в контекста на общуването между стажант-учителя и базовия специалист. В рамките на анализирания резултат най-голямо е съотношението на респондентите, които посочват, че приемат „с одобрение“ начина на реакция от страна на учителя наставник при случаите на споделени с него проблеми и притеснения, свързани с организацията на учебния процес – 16 (64%) от общия брой анкетираните лица (25). В позитивна посока можем да поставим и петимата (20%) респонденти, които маркират отговора „по-скоро с одобрение“, въпреки че вероятно самите те не са категорично убедени.

В поредицата предизвикателства, с които се сблъсква стажант-учителят в своята преддипломна педагогическа практика, важно място заема конкретната му дейност и неговото взаимодействие с учениците. Формулиран е и въпрос, чрез който се установява корелацията учител наставник – стажант-учи-

тел – ученици. Той звучи по следния начин: „При възникване на конфликтна ситуация между учениците базовият специалист помагаше ли Ви с нейното разрешение?“. В рамките на това се наблюдава степента на съдействие и подкрепа между базовия специалист и бъдещия учител. Конкретните резултати са представени на фиг. 8.

Фигура 8

При възникване на конфликтни ситуации между учениците 16 (64%) от респондентите посочват, че са получили помощ и съдействие от базовия специалист. Четирима (16%) от анкетираните лица са маркирали отговор „по-скоро да“. Не липсват обаче респонденти, които отбелязват отговор „не“ – един (4%) респондент, както и отговора „по-скоро не“, обозначен от двама (8%) респонденти. Паралелно с това анализът бележи наличието и на отговор „не мога да преценя“ на двама (8%) от общия брой анкетирани лица (25). Конфликтните ситуации между ученици биха могли да се определят като детерминанта на формирането на педагогическата компетенция у бъдещите учители. Попадането в такива ситуации предоставя и възможността да се стигне до неприятно усещане и несигурност у стажант учителя, което да рефлектира дори върху мотивацията му да се отдаде на професионална педагогическа реализация. Отчитането на неопитност у стажант-учителите и последствията от несправяне с конфликтна ситуация между учениците най-лесно се преодолява, когато до теб е базовият специалист, който се проявява като опитен и подкрепящ помощник. Това всъщност е една от ключовите му характеристики като наставник.

Един от въпросите в анкетната карта изисква стажант-учителят да обрисова в цялостен вид взаимоотношенията между него и учителя наставник по

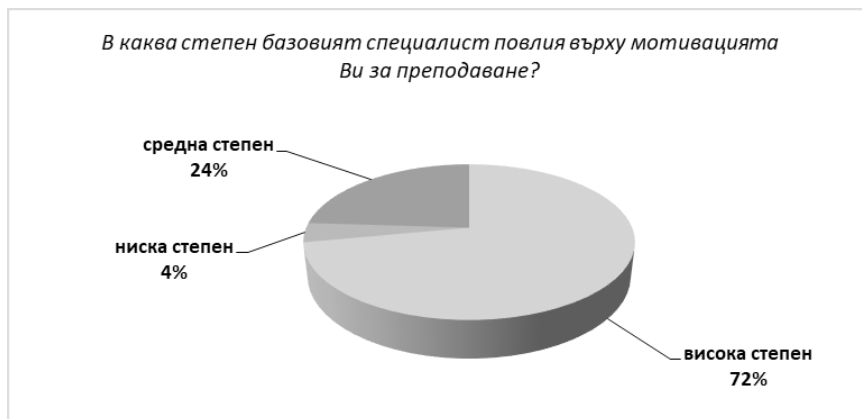
време на преддипломната си педагогическа практика. Въпросът е дефиниран по следния начин: „Как бихте описали, като цяло, взаимоотношенията между Вас и базовия специалист?“. Конкретните данни са представени на фиг. 9.

Фигура 9

Достигнатите резултати от анализа са почти категорично в положителните стойности. Взаимоотношенията са посочени като позитивни от 21 (84%) от общия брой анкетирани лица (25). В рамките на тези стойности могат да се добавят и данните, отнасящи се до маркиране на отговор „по-скоро позитивни“ от 2 (8%) респонденти. В другата крайност са отрицателните стойности, но с много малко съотношение. Само един (4%) респондент отбелязва като негативни взаимоотношенията си с базовия специалист, а друг един (4%) бележи, че те са „по-скоро негативни“. Наличието на отрицателните стойности следва да се определи като проблем, защото взаимоотношенията са особено важни за достигането на целта и задачите на преддипломната стажантска практика. Преодоляването на този проблем би могло да се осъществи чрез бъдещи научни изследвания относно детерминантите на взаимоотношенията между конкретизираните два субекта, както и установяване на причините по отношение на проявление на негативни взаимоотношения.

Общуването, взаимоотношението и подкрепата от страна на учителя наставник пряко рефлектират върху мотивацията на стажант учителя за преподаване, а в по общ контекст за поставяне на началото на неговата професионална педагогическа реализация. В рамките на това са съществени достигнатите резултати от зададения въпрос в анкетната карта, който е: „В каква степен базовият специалист повлия на мотивацията ви за преподаване?“. Тяхното визуализиране е на фиг. 10.

Фигура 10

Резултатите от анализа са показател за голямото влияние, което оказва учителят наставник по отношение на мотивацията. Най-голямо е съотношението на респондентите, които посочват високата степен, а именно – 18 (72%) от общия брой анкетирани лица (25). Шестима (24%) от всички респонденти маркират средната степен, а ниската степен е отбелязана само от един (4%) от анкетираните лица. Анализът на достигнатите данни потвърждава значимата роля на учителя наставник. Това, от своя страна, дава основание при наличие на трудности в комуникацията, наличие на негативни характеристики в общуването и във взаимоотношенията да се търсят механизми за тяхното преодоляване.

Един от въпросите в специалната част на анкетната карта си поставя за цел да потърси проявата на обективност и безпристрастност от страна на учителя наставник през погледа на стажант-учителите в ситуации на общуване и взаимодействие с трети лица, пряко ангажирани с осъществяването на преддипломната педагогическа практика. Това се съдържа във въпрос, който е формулиран по следния начин: „Смятате ли, че базовият специалист е обективен и безпристрастен в случаите, в които обменя информация с преподавателския екип, свързана с Вашите постижения по време на практиката?“. Конкретните резултати са представени на фиг. 11.

Фигура 11

Проявата на обективност и безпристрастност е един от основните педагогически принципи. Тя е признак на справедливо отношение и поведение без предразсъдъци, дискриминация и фаворизиране. Отговорите на този въпрос могат да се поставят в корелация с доверието и личното отношение на стажант учителя към неговия учител наставник, от една страна. От друга страна, могат да се поставят във взаимозависимост с проявата на професионализма на учителя наставник. Получените стойности са разпределени по следния начин: 18 (72%) от общия брой анкетирани лица (25) са категорични в обективността и безпристрастността на базовия специалист; един (4%) респондент отбелязва отговор „по-скоро да“; един (4%) респондент маркира отговор „не“. Анализът на данните показва наличието на отговора „не мога да преценя“, маркиран от петима (20%) от респондентите. В рамките на този въпрос се констатира, че никой от анкетираните лица не отбелязва отговор „по-скоро не“.

Анализът на достигнатите данни показва, че в рамките на своята преддипломна стажантска практика студентите оценяват отношението на базовия специалист в училищната институция като подкрепящо по отношение на своята дейност. Взаимоотношенията им рефлектират върху мотивацията за бъдеща професионална педагогическа реализация, детерминирана от подкрепата, съдействието и препоръките, споделеността в общуването и доверието, изградено в процеса на реализация на тяхното специфично педагогическо взаимодействие.

Изводи и общения

Резултатите потвърждават очертаните факти в предишното научно изследване, посветено на проучването и анализирането на мнението на стажант-учителите, учителите наставници и преподавателите, участващи в изпитните комисии за академичната подготовка, организацията и провеждането на държавната практика (Petkova, Parvanova, Gospodinov, Ilieva 2019). Изводите, основаващи се на анализа на настоящите данни от общата и специалната част, могат да бъдат разделени в два аспекта: комуникационни и съдържателни. Студентите са удовлетворени от комуникацията с учителите наставници. Те получават тяхната подкрепа при организацията на часа. Обратната връзка е поощряваща, което създава спокойствие и увереност у обучаемите. В съдържателно отношение студентите получават съвети за начина на преподаване, за конструиране на учебното време при решаване на проблеми. Тази помощ е своевременна както от страна на учителите наставници, така и от преподавателите. Студентите споделят и предизвикателствата, които са свързани с краткото време за подготовка, за работата в новата среда. Това е напълно обяснимо, като се има предвид, че анкетираните студенти не са имали възможност да реализират хоспитирането в реална училищна среда поради пандемията. Преддипломната практика е първото им докосване и „потопяне“ в реалната работна среда в училище, която е най-голямото предизвикателство пред тях като бъдещи учители.

Благодарности и финансиране

Това изследване е финансирано от Европейския съюз – Next Generation EU, чрез Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България, проект SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01“ – за проект №.70-123-470 от 27.06.2023 г. на тема „Преддипломната практическа подготовка на студентите като преход към тяхната професионална реализация“, Факултет по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“.

БЕЛЕЖКИ

1. Стратегията THE EUROPE 2020 STRATEGY FOR SMART, SUSTAINABLE AND INCLUSIVE GROWTH 2020 е насочена към разгръщане на потенциала на младите хора с цел постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж в Европейския съюз.
2. НАРЕДБАТА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ „УЧИТЕЛ“ (Обн. ДВ. бр. 89 от 11 ноември 2016 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 10 от 5 февруари 2021 г.)
3. НАРЕДБА № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти (Обн. ДВ. бр. 61 от 2 август 2019 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр. 52 от 5 юли 2022 г.)

4. СТРАТЕГИЯТА ЗА ИНТЕЛИГЕНТЕН, УСТОЙЧИВ И ПРИОБЩА-
ВАЩ РАСТЕЖ „ЕВРОПА 2020“ [https://publications.europa.eu/resource/
cellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0016.02/DOC_2](https://publications.europa.eu/resource/cellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0016.02/DOC_2).

ЛИТЕРАТУРА

- ДЕЛЧЕВА, ЦВ., 2020. Практическо обучение на студенти от специалност „Социална педагогика“ в условия на извънредно положение. *Yearbook of the Faculty of Education*, vol. XVII. Available from: DOI: 10.15547/YbFE.2020.05.
- КОЕВА, Я., 2019. Стажантската практика – краен етап в университетската подготовка на учители. *Педагогика*, № 6.
- ПЕТКОВА, И.; ПЪРВАНОВА, Й.; ГОСПОДИНОВ, ВЛ.; ИЛИЕВА, М., 2019. *Стажантската практика през погледа на студенти, учители наставници и преподаватели*. София: Св. Климент Охридски. ISSN 2367-4644.
- ФЪРТУНОВА, М.; ПЕНЧЕВА, В.; КЮЧУКОВ, Р., 2014. *Практическото обучение в системите за поддържане на качеството на обучението във висшите училища*. Русе: Русенски университет.

Acknowledgments and funding

This study is financed by the European Union-Next Generation EU, through the National Recovery and Resilience Plan of the Republic of Bulgaria, project SUMMIT BG-RRP-2.004-0008-C01“ – for project No. 70-123-470 of 27.06.2023 on the topic “Pre-graduate practical training of students as a transition to their professional realization”, Faculty of Pedagogy at SU “St. Kliment Ohridski”.

REFERENCES

- DELICHEVA, CV., 2020. Prakticheskoto obuchenie na studenti ot specialnost “Socialna pedagogika” v uslovija na izvynredno polozhenie. *Yearbook of the Faculty of education*, vol. XVII. Available from: DOI: 10.15547/YbFE.2020.05. [In Bulgarian].
- FARTUNOVA, M.; PENCHEVA, V.; KJUCHUKOV, R., 2014. *Prakticheskoto obuchenie v sistemite za poddyrzhanе na kachestvoto na obuchenieto vyv visshite uchilishta*. Ruse: Rusenski universitet [In Bulgarian].
- KOEVA, J., 2019. Stazhantskata praktika – kraen etap v universitetskata podgotovka na uchiteli. *Pedagogika-Pedagogy*, no. 6 [In Bulgarian].
- PETKOVA, I.; PYRVANOVA, J.; GOSPODINOV, VL.; ILIEVA, M., 2019. *Stazhantskata praktika през погледа на студенти, учители-наставници и преподаватели*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski [In Bulgarian]. ISSN 2367-4644.

THE CHALLENGES OF PRE-GRADUATION FIELD PRACTICE FOR STUDENTS – FUTURE TEACHERS

Abstract. The focus of this article is the practical training of the students from the Pedagogy studies of the Faculty of Pedagogy at the Sofia University and the challenges they encounter during their pre-graduation field practice. The survey was conducted among the graduates in the academic year 2022/2023 and reveals the key role of the teacher-mentor in the formation of the functional professional competences of the future teachers. The results show satisfaction with the way the pre-graduation field practice is organized and the students' academic preparation. The recommendations are in the direction of communication intern – teacher-mentor and the work between them.

Keywords: higher education; pedagogy; practical training; future teachers; internship practice

✉ **Dr. Iliana Petkova, Assoc. Prof.**

ORCID iD 0000-0001-8444-3981

✉ **Dr. Mariyana Ilieva, Assist. Prof.**

ORCID iD 0009-0008-7800-573X

WoS Researcher ID: HPC-8377-2023

✉ **Mrs. Vladislava Stanoeva**

✉ **Mr. Georgi Chavdarov**

Faculty of Pedagogy

Sofia University

Sofia, Bulgaria

E-mail: i.petkova@fp.uni-sofia.bg

E-mail: m.ilieva@fp.uni-sofia.bg

E-mail: vsstanoeva@uni-sofia.bg

E-mail: gpchavdaro@uni-sofia.bg